

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

УДК: 374.504.7

Сапон Світлана Григорівна, магістр спеціальності “Екологія”, КВНЗ “Вінницька академія неперервної освіти”.

Науковий керівник: **Тарасенко Г.С.**, д.п.н., професор кафедри екології, природничих та математичних наук КВНЗ “Вінницька академія неперервної освіти”.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО УЧНЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті розглянуті шляхи формування екологічної компетентності сучасного учня шляхом впровадження екологічної освіти для сталого розвитку, що є складовою оновлення суспільства, яка відображає і формує його свідомість, нове мислення. Актуальність теми обумовлена тим, що проблема екологічної освіти і виховання в Україні вкрай актуальна і має велике значення для сьогодення та майбутнього.

Ключові слова. Нова українська школа, компетентність, екологічна компетентність, екологічна освіта, сталий розвиток.

Summary. The article deals with the ways of forming the ecological competence of the modern student by introducing environmental education for sustainable development, which is a component of the renewal of a society that reflects and shapes its consciousness, new thinking. The urgency of the topic is due to the fact that the problem of environmental education and upbringing in Ukraine is extremely topical and of great importance for the present and future.

Key words. New Ukrainian school, competence, environmental competence, environmental education, sustainable development.

Актуалізація проблеми екологічного виховання дітей та молоді не викликає сумніву, адже екологічна ситуація в останні десятиліття набула тривожного статусу. Це значно посилює необхідність у педагогічному дослідженні проблем екологічного виховання молодих поколінь. Сучасний учень повинен бути добре обізнаний у новітніх технологіях збереження екологічної рівноваги на планеті

Нова школа має намір стати «школою компетентностей» для сучасного учня. До школи приходять покоління дітей, які живуть в суспільстві високих інформаційних технологій і, щоб скористатися їх перевагами, настає необхідність переосмислити самоцінність знань і в процесі навчання сформуванню компетентну та активну особистість.

Саме на розвиток особистості через призму формування життєво необхідних компетентностей націлена Концепція «Нова українська школа», що була схвалена урядом у грудні 2016 року. Документ визначає мету, шляхи та етапи реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти на період до 2029 року. Метою Концепції є забезпечення проведення докорінної та системної реформи загальної середньої освіти

Міністр освіти і науки України Лілія Гриневич наголосила: «Основна ідея нової школи полягає в тому, щоб перейти від школи знань до школи

компетентностей, які включають знання, уміння та ставлення, засновані на ціннісній платформі. Відповідно до цього, мають бути оновлені державні стандарти, сформовано новий зміст освіти, запроваджені нові методики викладання, а також змінена структура школи» [12]

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що сучасною педагогічною наукою зроблено значний внесок у створення науково-методичного підґрунтя для формування екологічних компетентностей учнів. Дана проблема розглядалася у працях українських науковців та методистів. Серед них: О.В. Плахотник, Г.П. Пустовіт, Г.С. Тарасенко (методологічні засади екологічного виховання дітей та молоді); О.М. Байрак, С.О. Люленко (науково-методичні засади природоохоронної освіти); Н.П. Буяльська (ефективність інноваційних технологій навчання в екологічній освіті); Н.М. Буринська, Л.П. Величко, О.С. Заблоцька, О.В. Кофанова, О.П. Мітрясова, Т.С. Нінова, Н.Н. Чайченко, О.Г. Ярошенко (науково-методичні засади хімічної складової екологічних знань); В.В. Вербицький (розвиток еколого-натуралістичної освіти в Україні); Н.Ю. Матяш, Т.В. Коршевнік, О.В. Козленко (теорія і методика навчання біології); С.М. Панченко, Л.В. Тихенко (основи дослідницької роботи школярів з біології); С.Д. Рудишин, І.М. Коренева, О.В. Мудрак, М.В. Хроленко, В.І. Самілик (фундаменталізація професійної підготовки майбутніх екологів та вчителів біології) та ін. [2, 6, 11]

У той же час недостатньо досліджені методичні особливості формування екологічної компетентності сучасних учнів у процесі освітньої роботи в школі.

Мета статті полягає в обґрунтуванні компетентнісного підходу до процесу екологічного виховання школярів в умовах реформування української освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розроблена концепція Нової української школи переорієнтовує навчання із засвоєння величезної суми знань на освоєння компетентностей. Компетентності – це ядро знань, необхідних дитині, вміння їх застосовувати, навички для вирішення життєвих проблем, а також ставлення і цінності, які потрібно засвоїти сучасній людині [5].

Формування екологічної компетентності учня полягає в умінні розумно та раціонально користуватися природними ресурсами в рамках сталого розвитку, усвідомлювати роль навколишнього середовища для життя і здоров'я людини, здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя.

Видатний педагог В.О. Сухомлинський стверджував, що природа лежить в основі дитячого мислення та творчості. Учений вважав, що формувати у людини ставлення до рідного краю як частки природи слід починати з раннього віку. «Людина була і завжди залишиться сином природи, і те, що ріднить її з природою, повинно використовуватися для її залучення до багатств духовної культури, – казав Сухомлинський. – Світ, що оточує дитину, це, насамперед, світ природи з безмежним багатством явищ та невичерпною красою. Я бачу виховний сенс у тому, щоб дитина бачила, розуміла, відчувала, переживала, осягала велику таємницю життя в природі» [10].

Процес формування екологічної компетентності учня шляхом засвоєння системи інтегрованих знань про природу, способів навчально-пізнавальної діяльності, розвитку ціннісних орієнтацій у різних сферах життєдіяльності та

природоохоронної практики враховано розробці Державного стандарту, запровадженому МОН України в загальноосвітніх школах з 2012 року [7].

Екологічна свідомість як важлива частина світогляду школярів формується в процесі екологічного виховання. Воно являє собою систематичну педагогічну діяльність, спрямовану на розвиток екологічної освіченості і вихованості дітей; накопичення екологічних знань, формування вмій і навичок діяльності в природі, морально-естетичного світогляду, високоморальних особистісних якостей і твердої волі у здійсненні природоохоронної роботи [9].

Формування екологічних компетентностей в сучасній школі відбувається в полі гуманістичної освітньої парадигми та на засадах дидактичних принципів гуманізації, гуманітаризації, інтеграції, диференціації і реалізуються через особистісно-орієнтовані технології навчання. Такий підхід сприяє самореалізації особистості учня в житті, його соціальній адаптації, конструктивній суспільній діяльності і є умовою формування громадянина України [3].

Екологічна компетентність – багатокомпонентна і включає мотиваційну діяльність, яка передбачає творче застосування наявних знань та вмій, власного життєвого досвіду і дає змогу особистості ефективно діяти та досягати конкретної мети в сфері екології. Найважливішою складовою екологічної компетентності є формування мотивації учнів щодо збереження і примноження природи і її багатств. Мотиваційна сфера школяра – це сукупність мотивів, адекватних меті екологічної освіти, яка пов'язана суспільними потребами і особистісною спрямованістю самого учня [1].

Формування екологічної компетентності учнів – безперервний процес, який здійснюється відповідно до віку учнів, обсягу та рівня їх знань та досвіду, психологічних особливостей [1].

Освіта для сталого розвитку потребує системного планування роботи в навчальному закладі. Досвід впровадження основ освіти для сталого розвитку в практику навчально-виховної роботи доводить, що формування екологічної компетентності у сучасного учня відбувається шляхом поєднання соціально-культурного середовища і школи.

Першооснови екологічної компетентності в учнів закладаються в сім'ї, яка покликана прищепити дітям систему екологічних цінностей, норм поведінки у природному середовищі

Екологічна компетентність у громадській організації здійснюється таким чином, щоб надати можливість кожній дитині взяти участь у цікавих, обов'язково практичних, природоохоронних заходах. Такі заходи допомагають не тільки підвищити рівень обізнаності в сфері екології, не тільки сформувати власний екологічний світогляд, а й стати лідерами в колективі.

Взаємодія із ЗМІ відбувається у формах: написання прес-релізів, інформаційних та проблемних статей, проведення інтерв'ю та соціологічних опитувань. Взаємодія із ЗМІ дитині дає можливість навчитися опосередковано спілкуватися з місцевою громадою, доносити сутність екологічних проблеми, викликати зацікавленість та бажання включитися у громадську діяльність.

Інтернет-мережа сприяє пошуку організацій партнерів для спільної діяльності, участі у електронних конференціях та форумах, моніторингу міжнародних, національних та регіональних заходів екологічного спрямування, поповнення інформаційної бази.

Основне покликання неформальних організацій полягає в оперативному, ефективному і максимальному поширенні інформації екологічного змісту, якнайшвидшому формуванні громадської думки, пропагуванні здорового способу життя, природо відновлювальних технологій освоєння довкілля.

Для забезпечення успіху в формуванні в учнів екологічних понять, елементів екологічної культури застосовується ціла низка сучасних методів та педагогічних прийомів.

Одним із перспективних є метод проектів. Це спосіб організації педагогічного процесу, що базується на взаємодії педагога і вихованця між собою і довкіллям. Саме виконання учнями конкретного проекту забезпечує поетапний практичний підхід формування їх світогляду [4, 8].

Екологічні акції та екскурсії – дієві форми формування екологічної компетентності. Такі заходи формують активну життєву позицію дитини.

Продуктивні форми екологічної компетентності учнів охоплюють:

- створення умов для практичної екологічної і природоохоронної роботи;
- залучення дітей та їхніх родин до природоохоронних акцій;
- співпраця з громадськими освітянськими й екологічними організаціями;
- створення дитячих природоохоронних організацій;
- залучення учнів шкіл до волонтерської роботи в мікрорайоні;
- організація навчальних екскурсій, екостежин, квестів тощо.

Сучасна школа намагається формувати екологічну компетентність учнів не тільки за допомогою традиційних технологій навчання, а насамперед пошуку та використання інноваційних технологій, які активізують інтелектуальну діяльність, стимулюють до самостійного пошуку нових знань, розвивають в емоційному відношенні [1].

Висновок. Сучасний учень має володіти певною базою екологічних знань, що дозволить розуміти й оптимально розв'язувати екологічні проблеми в майбутньому на основі наукових знань процесів розвитку біосфери, загальнолюдських досвіду й цінностей. Тому можна стверджувати, що формування екологічної компетентності учнів шляхом впровадження екологічної освіти для сталого розвитку є складовою оновлення суспільства, яка відображає і формує його нове екологічне мислення.

Список використаних джерел

1. Баробашко С.А. Формування екологічної компетентності школярів. Режим доступу.- [Електронний ресурс]: <http://baraboshko.byethost8.com//>
2. Вербицький В. В. Концепція позашкільної еколого - натуралістичної світи на основі компетентнісного підходу. Проект, 16 серпня 2017 року. Режим доступу.- [Електронний ресурс] <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2017/01/kkp.pdf>
3. Гащенко І.Ю, Савіч І.О. «Екологічна компетентність учнів в освітньому просторі України. Режим доступу.- [Електронний ресурс]: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp12/gashenko_savich.pdf
4. Гузь В.В. Дидактичні технології формування екологічної компетентності старшокласників у навчанні природничо-науковим дисциплінам. Режим доступу.-

[Електронний

ресурс]:

http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znepkped/2008_14/2_02_Huss.pdf

5. Концепція «Нова українська школа» Режим доступу.- [Електронний ресурс]: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

6. Мудрак О.В. Екологія. Навчальний посібник для студентів ВНЗ. – Вінниця: ВАТ “Міська друкарня”. – 2011. – 520 с.

7. Ратушняк О.М./Формування екологічної компетентності учнів початкової школи О. М. Ратушняк // Педагогічна освіта: теорія і практика. - 2014. - Вип. 16. - С. 325-330.

8. Рудишин С. Д. Екологічна компетентність як загальна компетентність вчителів природничих дисциплін / С. Д. Рудишин, І. М. Коренева, В. І. Самілик // Український педагогічний журнал. – 2016. – № 3. – С. 74-83. – Режим доступу [Електронний ресурс]: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2016_3_10

9. Самілик В.І. Формування екологічної компетентності студентів-біологів – майбутніх вчителів. – Режим доступу [Електронний ресурс]: <http://nauka.zinet.info/6/samilyk.php>

10. Сухомлинский В.А. Трилогия, издание второе («Сердце отдаю детям», «Рождение гражданина», «Письма к сыну») / В. А. Сухомлинский. – К.: Радянська школа, 1987. – С.15–234, 235–477, 479–536.

11. Тарасенко Г.С. Екологічна естетика в системі професійної підготовки вчителя : монографія (методологічний аспект). – Вінниця: РВВ ВАТ “Віноблдрукарня”, 1997. – 111 с.

12. Ухвалено Концепцію Нової української школи. Режим доступу.- [Електронний ресурс]: <http://osvita.ua/school/52819/>

УДК 504.6(477.43)

Слободянюк Олена Володимирівна, магістр спеціальності “Екологія”, КВНЗ “Вінницька академія неперервної освіти”.

Науковий керівник: **Мудрак О.В.**, д.с-г.н., професор, зав. кафедри екології, природничих та математичних наук КВНЗ “Вінницька академія неперервної освіти”.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В МЕЖАХ ДНІСТРОВСЬКОЇ СПОЛУЧНОЇ ТЕРИТОРІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

Анотація. Враховуючи науково-методичні підходи і власні польові дослідження розглянуто особливості природокористування в межах Дністровського широтно-меридіонального сполучної території регіональної екомережі. Подано детальну характеристику і проведено функціонально-просторовий аналіз цього екологічного коридору національного рівня. Обґрунтовано, що лише виконання запропонованих заходів, дозволить оптимізувати функціонально-просторову структуру Дністровського широтно-меридіонального екокоридору, яка стане базовим інструментом реалізації стратегії сталого розвитку регіону. Це дозволить зберегти і відтворити раритетне біорізноманіття, унікальні й репрезентативні ландшафти, здійснити ренатуралізацію фрагментованого біогеоценотичного покриву, раціонально використовувати природно-ресурсний потенціал, провести оптимізацію землекористування, створити умови для органічного виробництва сільськогосподарської продукції, стабілізувати екологічну рівновагу в регіоні, поліпшити стан довкілля, зменшити антропогенне навантаження на екосистеми, сприяти розвитку екологічного туризму, проводити природоохоронну й еколого-просвітницьку роботу серед місцевого населення.

Ключові слова: біотичне різноманіття, сполучна територія, регіональна екомережа, сталий розвиток.